

Osebne vesti

Dr. Sergiju Vilfanu v slovo

Bil sem prepričan, da bom lahko leta 1999 napisal nekdanjemu direktorju ljubljanskega Mestnega arhiva, akademiku in zaslužnemu profesorju dr. Sergeju Vilfanu, ko bi dopolnil 80 let, še na mnoga leta, pa nas je 16. marca pretresla žalostna vest, da ni bil kos težki bolezni in da ga ni več med nami.

Spoznala sva se po naključju v večernem vlaku iz Kranja v Ljubljano ravno na dan mrtvih leta 1955. Pogovor je stekel o vprašanih inventarizacije, to je fikspiranju strukture in količine arhivskega gradiva, kot je dr. Vilfan dosledno v pravniškem duhu poimenoval osnovna dela na fondih in o čemer je poročal na članskem sestanku Arhivskega društva Slovenije oktobra tega leta. Zaradi različnega pojmovanja inventarizacije se je tedaj prvič pokazalo, da morajo biti temeljna strokovna vprašanja v republiki enotno urejena. Dr. Vilfan je pripravil tovrstno navodilo, prvo arhivsko strokovno navodilo v Sloveniji.

Najino sodelovanje se je začelo torej v času, ko je bil dr. Vilfan že skoraj pet let ravnatelj v Mestnem arhivu, ko je imel pred tem za sabo že prakso na okrajnem in okrožnem sodišču ter praktično pravniško delo na okraju Grosuplje, prof. Polec, ki je predaval pravno zgodovino na Pravni fakulteti, pa ga je usmerjal na pravnozgodovinsko delo na stanovskem arhivu. Delo v Mestnem arhivu, kot se je sam nekoč izrazil, ga je zamikalo in v arhivu so se lotili obsežne prve grobe razporeditve gradiva, ki se je zaključilo z objavo prvega seznama fondov leta 1956 in splošnega pregleda fondov leta 1959. To kar je zapisal v prispevku o Antonu Aškercu, mestnem arhivarju ljubljanskega (Kronika 1956), kako ga je pritegnilo delo v arhivu, čeprav je prišel iz drugega okolja, je veljalo tudi zanj.

Bil je sicer od leta 1958 član izvršnega odbora Arhivskega društva Slovenije oz. Društva arhivskih delavcev Slovenije, kot se je tedaj društvo imenovalo, toda organizacijsko delovanje mu je bilo tuje, funkcije je načelno odklanjal. Pač pa je zanimivo poročal na članskih sestankih o mednarodnih kongresih in na tečajih predaval o zgodovini uprave na Slovenskem v 16. in 17. stoletju, o davčnem sistemu v tem času, o zgodovini mer in uteži, o razvoju denarstva itd.

V Beograd je sprva dr. Vilfan zabajal kot član uredniškega odbora Arhivista, ki je začel izhajati leta 1951. Tu je Franjo Biljan, direktor Arhiva Jugoslavije, hitro spoznal njegove sposobnosti in ga znal pritegniti k novim nalogam. Od tod izvira njegovo sodelovanje pri prveni povojnem jugoslovanskem arhivskem priročniku Iz arhivistike (Beograd 1959) - doma so odsev tega sodelovanja Vilfanova razmišljanja v uvodu publikacije 60 let Mestnega arhiva ljubljanskega (Lju-

bljana 1959). Na skupščini Zveze društev arhivskih delavcev Jugoslavije leta 1958 je nastopil z referatom Položaj in vloga arhivov v socialistični Jugoslaviji. Preko Beograda je vodila tudi pot na mednarodno področje. Začela se je leta 1956 z udeležbo na 3. mednarodnem kongresu arhivov v Firencah, povabili so ga na mednarodno konferenco Okrogle mize arhivov v Zagreb (1957), ko je bila prvič mednarodna konferenca Okrogle mize arhivov v neki socialistični državi, nato na prvi kongres francoskih arhivistov (leta 1958), ki je nanj napravil poseben vtis, ne le v strokovnem pogledu, temveč tudi v spremljajočem, o čemer je navdušeno poročal na članskem sestanku Arhivskega društva. V projektih Mednarodnega arhivskega sveta je skupaj z dr. Božom Otorepcom pisal o naših notarskih in mestnih arhivih. Na mednarodnih srečanjih ni znal nastopati prepričljivo le zaradi svojega bogatega poznavanja stroke, marveč tudi zaradi odličnega znanja številnih tujih jezikov, kar si je pridobil že v mladosti. Življenjska pot ga je namreč vodila iz Trsta, kjer je bil rojen 5. aprila 1919, preko Bratislave, Dmaja in Dubrovnika, kjer je obiskoval osnovno šolo in dva razreda gimnazije, v Ljubljano.

Sodelovanje dr. Vilfana v Beogradu je obsegalo tudi delo na novem arhivskem zakonu, pri čemer so obstajali mnogi politični, pravni pa tudi strokovni problemi. Po aktualnosti je izstopalo vprašanje odbiranja arhivskega gradiva in leta 1958 je dr. Vilfan postal član strokovne komisije Sekretariata za prosveto in kulturo Zveznega izvršnega sveta za izdelavo Navodila o odbiranju in škartiranju arhivskega materiala, ki pa tedaj ob vseh odprtih vprašanjih v zvezi z novim arhivskim zakonom formalno niso bila sprejeta. Ker je pisal Pravno zgodovino Slovencev, v zadnji fazi ni mogel biti v večji meri udeležen pri pripravi zakonov, ki so izšli leta 1964, pač pa so objavljena zvezna načela (1968, 1970), izdana na podlagi Splošnega zakona o arhivskem gradivu, predvsem njegovo delo, čeprav z vsemi svojimi idejami ni mogel prodreti. Postal je tudi član tedaj ustanovljenega Arhivskega sveta Jugoslavije.

Kljub temu, da se je vedno bolj oziral na Pravno fakulteto, je še v veliki meri sodeloval pri prenovi arhivske dejavnosti v Sloveniji, ki se je začela sredi šestdesetih let. Mnogo je pripomogel pri nastajanju Vodnika po arhivih Slovenije z nasveti (izdalo ga je Arhivsko društvo leta 1965). Pri pripravi elaborata o položaju, problemih in perspektivah arhivske službe v Sloveniji, ki je bil osnova za obravnavo arhivske dejavnosti v Skupščini SR Slovenije decembra 1964, je bil delež dr. Vilfana daleč največji. V zvezi z njegovo izvedbo je sodeloval pri pripravi Zakona o arhivskem gradivu in arhivih (sprejet 1966), dveh podzakonskih aktih (o odbiranju in materialnem var-

stvu), pri ustanovitvi Skupnosti arhivov Slovenije (1966), načrtovanju arhivskega omrežja (1966) ter urejanju vprašanj strokovnih profilov in strokovnega usposabljanja v arhivih (1968). Sam je že dolgo spraševal na strokovnih izpitih arhivistiko.

V okviru oživiljene izdajateljske dejavnosti Arhivskega društva Slovenije sva skupaj pripravila publikaciji Arhivi, od pisarne do zakladnice zgodovine (Ljubljana 1967) ter Arhivi v Sloveniji (Ljubljana 1970). Za strokovno usposabljanje v arhivih so bili tedaj v prvi vrsti potrebni priročniki, ker za redno šolanje ni bilo izglede, Enoletna šola za knjižničarje in arhivske pomočnike, ki je delovala pri Višji pedagoški šoli v Ljubljani, dr. Vilfan pa je predaval na njej zgodovino arhivov in poslovanje arhivov, se je obdržala le eno šolsko leto (1957/58). Tako je Arhivsko društvo kot prvega izdalo priročnik Arhivska tehnika (Ljubljana 1971), pri katerem je Vilfan sodeloval s prispevkom o opremljanju in postavljanju gradiva. Pred tem se je moral že v letih 1959/60 intenzivno ukvarjati s tehničnimi vprašanji, ko je Mestni arhiv ljubljanski pridobil ne le adaptirana skladišča, ki so bila tedaj najmodernejša v državi (Adaptacija zgradb za arhive, Arhivist IX/1960), marveč je tudi nekaj časa sam vodil celotna obsežna dela na ljubljanskem magistratu. Kot drugega pa sva napisala priročnik Arhivistika (Ljubljana 1973), še danes v mnogočem temeljno delo s tega področja. Tako se je lahko arhivistika - predvsem po dr. Vilfanovi zaslugi - tudi pri nas izoblikovala kot stroka, postavljena na sodobnih temeljih.

Ne nazadnje moramo omeniti delo dr. Vilfana pri vračanju arhivov iz Avstrije. Pomemben je bil njegov delež pri pripravi seznama jugoslovanskih zahtev na podlagi sporazuma iz leta 1923 in pravice do restitucije med vojno odnošenih kulturnih dobrin. Leta 1975 je postal v mešani jugoslovansko-avstrijski komisiji član jugoslovanske delegacije, v jugoslovanskem delu ekspertskih komisij pa predsednik (za gradivo iz koroških in tirolskih arhivov) oziroma član (za gradiva iz Štajerskega deželnega arhiva v Gradcu). Žal mu je nadaljnje neposredno delo pri teh vprašanjih preprečila nesreča na Dunaju tega leta. Za zasluge pri vračanju arhivov iz Avstrije ga je Arhivsko društvo Slovenije sprejelo za častnega člana (1984).

Še nadalje ni odklanjal, za kar so ga naprosili v Beogradu. Leta 1964 je sodeloval na mednarodnem kongresu arhivov v Bruslju, kjer je v diskusiji opozoril na potrebo po ugotavljanju strukturnih tipov ureditve arhivskega gradiva, kar je še danes glavni problem v mednarodni arhivistiki. Podrobno je ohranil svoje poglede na ta vprašanja na zveznem arhivskem posvetovanju leta 1970 v Kranju, in sicer v referatu z naslovom Tipologija upravnih registratur (Arhivist XX/1970). Leta 1969 je sodeloval na Okrogli mizi arhivov v Bukarešti, ki je obravnavala arhive, pristojne za gradivo lokalnih skupnosti (po naši takratni ureditvi so bili to regionalni arhivi). Za mednarodni kongres arhivov v Moskvi leta 1972 je skupaj s Franjem Biljanom in Milošem Miloševićem pripravil obširen referat Arhivski pripomočki v službi znanosti (Archivum XXIV/197). Razumljivo je, da je dr. Vil-

fan v Priručniku iz arhivistike, ki ga je izdala Zveza društev arhivskih delavcev Jugoslavije, sodeloval s poglavjem Urejanje (Zagreb 1977). Velik ugled v tujini mu je prineslo v letih 1969 do 1972 članstvo v organu Mednarodnega arhivskega sveta, in sicer v komisiji za pomoč arhivom v deželah v razvoju.

Ob vsem tem delu pa je moral skrbeti še za Mestni arhiv ljubljanski, ki so ga vedno bolj pestile finančne težave. Ko je arhiv prerasel v regionalnega, je to sprejel z občutkom otožnosti. To je tudi povedal leta 1989, ko smo mu izročali priznanje za njegove zasluge ob 90-letnici arhiva.

Delo dr. Vilfana na področju arhivistike in arhivske dejavnosti, ki sem ga mogel le na kratko in nepopolno prikazati, je vidno še danes, čeprav je leta 1972 zapustil arhiv in je v pravni zgodovini doma in na tujem dosegel neprecenljive rezultate.

Jože Žontar

Dr. Zdravko Šundrica (1915-1995)

Umril je "gospar" dr. Zdravko Šundrica, eden najmarkantnejših arhivarjev dubrovniškega Zgodovinskega arhiva, ki mu je vdano služil skoraj trideset let. Življenjska pot Zdravka Šundrica je bila polna preobratov in preizkušenj, ki jih je znal pravilno usmerjati.

Rodil se je 18. januarja 1915 v vasi Oskrušno na polotoku Pelješcu. Po končani srednji šoli je študiral teologijo v Zagrebu in Rimu, kjer je tudi doktoriral. Bil je priznani pridigar v frančiškanskem redu. Teološke študije v Rimu so mu dale podlago za delo, ki ga je pozneje opravljal kot arhivar. Bil je odličen latinist, obvladal je več svetovnih jezikov, kot arhivar pa je postal eden najboljših specialistov za pomožne zgodovinske vede, predvsem za paleografijo. Ohvladal je vse najtežje pisave dubrovniških notarjev od 13. stoletja dalje. Še tako trd paleografski "rebus" zanj ni bil nerešljiv. Bil je vsestranska avtoriteta na arhivističnem področju.

Prva leta po osvoboditvi za Zdravka Šundrico niso bila ugodna. Takratni oblasti ni ustrezal. Njegova priljubljenost pri Duhovčanih ni bila v skladu s takratno politično usmerjenostjo. Dlje časa je preživel v zaporih. Po izpustitvi na prostost, ko je ostal brez najnujnejših sredstev za življenje, se je odločil, da stopi na novo življenjsko pot. Novi smisel življenja je našel v dubrovniškem arhivu med orumenelimi pergamenti in zbledelimi, starodavnimi pisavami, kjer se je zaposlil leta 1950. Svoje zgodovinsko znanje je dopolnil s študijem zgodovine na Filozofski fakulteti v Sarajevu.